

Deluppgift 1c. Eget lärande

Kognition i praktiken G1N

Skriftliga reflektioner

Publicerat och inlämnat 2010-10-29

2482 ord inklusive rubriker

Peter Axelsson

<http://www.peterA.se>

Institutionen för kommunikation och information
Högskolan i Skövde HT10

Mål och förväntningar – inför kursen

Jag har läst sociologi på distans i två år och hunnit med A- och B-kurs vid Mittuniversitetet. Det var fantastiskt att kunna använda teorier och andras reflektioner för att få en förståelse för de situationer som jag upplevt i arbetslivet, och som jag befinner mig i om dagarna. Jag arbetar som chef och förändringskonsult och har ganska mycket kunskaper och förståelse om människor och relationer, men de är baserade på erfarenhet och populärvetenskapliga böcker. Med universitetsstudierna har jag fått vetenskapliga underlag som bättre kan förklara mina upplevelser och ge mig möjligheter att åstadkomma förändring.

Jag tror dock inte på en förklaringsmodell enbart. Sociologi handlar mycket om social struktur, det mönster som beskriver de sociala förhållanden som existerar och utvecklas mellan individer eller roller i ett socialt system (Engdahl & Larsson, 2006). Men med mitt sunda förnuft och genom ett kort hopp in i socialpsykologi i början av A-kursen (Augustsson, 2005) inser jag samtidigt att samhället påverkas av oss individer och de möjligheter och hinder vi har att förstå och medvetet handla i olika situationer. Det finns ingen höna och det finns inget ägg utan dessa perspektiv hänger ihop och bildar en helhet tillsammans med andra vetenskapliga perspektiv. Därför ville jag intressera mig mer formellt i människans inre, och valde denna nybörjarkurs i kognition som ett första steg.

Med mina studier i kognition vill jag fortsätta utveckla *ett teoretiskt tankemönster* som kan förklara de fenomen som jag upplever i livet - både jobb och privat. Jag vill skapa *en kognitiv förklaringsmodell* som kan hjälpa mig att förstå hur vi människor tänker och varför vi gör det. Jag vill *knyta den modellen till den sociologiska modellen* jag börjat bygga så att jag får parallella beskrivningar av individ- och samhällsbeteenden från två olika håll. Jag vill också rent konkret veta *hur vi kan vara medvetna om oss själva, vad som är självkänsla och självsäkerhet, hur minnet fungerar, var kreativiteten sitter, hur vår perception kan påverkas av känslor och omgivning* så att jag kan använda den kunskapen till att skapa bra förutsättningar för möten och samarbeten i mitt arbete.

Jag hoppas dessutom att min ambition ska vara rimlig, och att jag inte lockas med av all kunskap som är möjlig att inhämta under kursen. Jag har ett jobb att sköta och en familj att umgås med. Jag vill nå de lärmål som ingår i kursplanen och jag vill nå minst G i alla uppgifter.

Mål och förväntningar – uppföljning

Jag har helt klart nått mina övergripande mål - att utveckla ett teoretiskt tankemönster om kognition och mänskligt medvetande. Jag har nått lärmålen och jag har fått minst G i varje tenta. På det sättet är min kurs (hittills) framgångsrik och jag är nöjd med min insats.

Jag har alltså nått mitt mål om att påbörja en mental modell (Norman, 2002:38) över kognitiva förklaringar av vårt mänskliga beteende. Det är kanske lite mindre än jag trodde att det skulle vara, men det hänger nog snarare ihop med en för hög ambition och för avancerad målbild än för lite lärande. Jag har fått en mycket större förståelse för vad kognition som vetenskap omfattar och jag har förstått att design (Norman, 2005) och andra kopplingar mellan det inre och yttre landskapet (Gärdenfors, 2005:41ff) är en viktig del av förståelsen av mänskligheten och dess beteende. Det jag upplevde som slående med introduktionen var att kognition inte bara handlar om hjärnan och tänkandet. Kognition handlar om *kognitiva processer* (Araï, 2001:9ff), vilka omfattar ett större vetenskapligt område än endast *mentala processer* där vi studerar tänkande och minnen. Inom den kognitiva psykologin ligger studier av hur våra sinnen interagerar med vår hjärna och vårt nervsystem för att utföra de handlingar som tar oss igenom vår vardag. Jag håller dock med Araï när han påpekar att många forskare vill se detta som ett *kognitivt system* snarare än *kognitiva processer* (Araï, 2001:10). Min

uppfattning är att ett system är en komplex mekanism med många samverkande delar, till skillnad från en process som beskriver handling eller flöde.

De konkreta kunskapsmålen har däremot uppnåtts i olika grad. Jag har fått viss förståelse för hur minnet fungerar (Araï, 2001:71-96) och vilka olika modeller av minnet som florerar i olika kretsar. Jag har förstått de olika typerna av kunskapsrepresentation, perceptiv och semantisk (Araï, 2001:109-135) och verkligen insett hur jag själv tolkar, lagrar och återkallar begrepp, schemata och hela mentala modeller (Araï, 2001:127ff). Jag har däremot inte lärt mig tillräckligt om kreativitet och associationer och hur vi gör för att traversera kunskapsträd och hur vi verkligen söker i det explicita och implicita minnet. Jag har också lärt mig för lite av problemlösning (Araï, 2001:136-149), som ju är det jag egentligen är ute efter.

Jag tror att jag tagit i för hårt på en del övningsuppgifter. Min ambition spelar mig spratt ibland, och det leder till onödigt merarbete. Jag skrev tio sidor till en av de första uppgifterna och även om jag lyckades banta ner materialet så är inte det samma sak som att skumma igenom och förklara de efterfrågade begreppen. Risken är att det blir för komprimerade tankar och att den examinerande läraren inte ser skogen för alla träd. Detta är en av mitt livs utmaningar och jag kanske kan komma på vad det beror på när jag läst tillräckligt mycket. I det fallet är VG på de första uppgifterna nästan ett misslyckande.

Eftersom vi nu lärt oss problemlösningscykeln av Araï (Araï, 2001:137ff) och sjustegsmodellen av Norman (Norman, 2005:45ff) så är det inte mer än logiskt att använda dessa på mitt eget arbete under denna kurs. Jag satte upp mål inför utbildningen och satte medvetet eller omedvetet upp en hel del intentioner med arbetet. Mitt mål, enligt sjustegsmodellen, var att lära mig en mängd saker och få G i alla tentor. Jag hade intentionen att ha gå in i detta med en rimlig ambitionsnivå för att klara av alla andra vardagssysslor med. Jag nöjde mig med en grov aktivitetsplan som gick ut på att dagligen hålla koll på mejl och veckobrevskommentarer, att skriva så mycket så tidigt som möjligt och att använda tid på kvällar och i samband med jobbresor för att studera och skriva. När jag sedan genomförde dessa gick vissa bra och andra mindre bra vilket innebar att jag några gånger reviderade planen. Efter det första betyget insåg jag till exempel att målet kommer att nås men att intentionerna inte riktigt håller. Jag tog i för hårt och gjorde för mycket och lade ner mer kraft än nödvändigt. Jag minskade ambitionen ytterligare, planerade om något och genomförde läs- och skrivinsatser snabbare med lägre kvalitetskrav. När utbildningen är på väg att ta slut kan jag se tillbaka att min modifierade intention håller och att jag klarar mig med mindre arbetsinsats men att jag ändå kommer att nå mitt övergripande mål om lärdom och högskolepoäng. Det här är ett exempel på hur den vetenskap man studerar kan användas för att beskriva studieprocessen av den samma. En rekursivitet som kognitiv psykologi delar med sociologi, och dessa typer av parallellprocesser älskar jag!

De två intressantaste aspekterna

Jag upplevde Gärdenfors som den mest spännande författaren och forskaren. Han lyckades göra sina teorier verkliga och lätta att förstå. Han hade några fantastiska beskrivningar av språkets uppkomst (Gärdenfors, 2005:11ff), varför vi pratar med varandra (Gärdenfors, 2005:20ff) och hur man tänker innan det finns ett språk (Gärdenfors, 2005:31ff). Det har gett insikter som jag förbluffas över när jag tolkar situationer och fenomen i vardagen. Jag har till exempel studerat mig själv och mina kollegor när vi försöker rikta varandras uppmärksamhet mot det vi vill tala om (Gärdenfors, 2005:16ff). Inte för att peka och säga "titta där" utan för att vi vill förmå varandra att fokusera på det föremål eller det ämnesområde som vi vill att samtalet ska handla om. Vi pekar ju ibland med handen såklart, men vi riktar också ögonen och kroppen fysiskt mot det vi vill att andra ska vända sig mot. Vi har också olika sätt att locka andra in i samtal om någon fråga eller något ämne vi vill ta upp. Några går rakt på sak och ställer frågan till gruppen på ett direkt sätt "vilken färg ska vi ha i korridoren då?". Andra

berättar om en korridor de gått i häromdagen, och någon kanske börjar prata om korridorer eller fina färger i allmänhet. På det sättet leds våra sinnesintryck och våra tankar till de ämnesområden som den imperativa pekaren önskar. Vår förmåga till inlevelse och att tolka förväntningar spelar in (Gärdenfors, 2005:172f) och skapar ett deklarativt pekande där samtalet bygger på flera nivåer av uttalanden och tolkningar och mottolkningar mellan individerna i gruppen. Gärdenfors begrepp *inlevelseförmåga* och *förväntningar* liknar det Augustsson inom socialpsykologi beskriver som *rollövertagande* (Augustsson, 2005) och som är viktig del av *symboliska interaktionismen* som introducerar begreppet *förståelse*, vilket innebär att förstå dem vi interagerar med och de *symboler* vi skickar mellan varandra. Både rollövertagandet och den nyss nämnda förståelsen handlar om att kunna sätta sig i den andres situation och position och förstå dennes reaktion på mitt handlande och därefter utveckla mitt eget handlande utifrån denna förståelse. Ett utmärkt exempel på ett område där kognitiv psykologi snuddar vid sociologi och skapar bryggor mellan de mentala modellerna.

Lärandet och vetandet är det andra område som jag fascinerats av. Gärdenfors talesätt ”*Bildning är det som blir kvar när man glömt vad man lärt sig*” (Gärdenfors, 2005:151) har blivit en viktig del av min egen tolkning av mig själv och mina medmänniskor i vårt konstanta lärande och vår löpande utveckling. Jag har använt det i uppdrag och jag byggde ett helt invigningstal vid en stor konferensbankett på detta konstaterande. Kopplingen från Gärdenfors olika beskrivningar av lärande och kunskap till Araï's mer teoretiska strukturbeskrivningar är nyttiga och kompletterande. Araï's beskrivningar av olika minnesmodeller (Araï, 2001:71-96) och de mer komplexa kunskapsrepresentationerna är otroliga och har gett mig insikten i hur olika vi människor kan tolka och uppfatta information och situationer vi är med om. Vi skapar olika typer av träd och har olika typer av kopplingar. Det gör att vi tolkar sinnesförmimmelser på olika sätt för att skapa perceptioner och mentala begrepp (Araï, 2001:36) och vi förmedlar därmed också information på olika sätt. Jag har försökt att placera min nyvunna kunskap i relationen mellan två personer. Två människor som har en relation och som vill kommunicera med varandra har byggt mentala modeller under sina liv. Dessa modeller skiljer sig åt eftersom ingen människa upplever samma situationer, har samma erfarenheter och tolkar sinnesförmimmelser på samma sätt. Men jag tolkar detta som att en för stor diskrepans mellan deras mentala modeller riskerar att göra kommunikationen ineffektiv.

Jag anser dock inte att de mentala modellerna alltid bör likna varandra. Många intressanta samtal uppstår i mötet mellan olika tanketräd och vad gäller arbetet som coach så är den värsta fallgropen gemensamma generaliseringar, och då är skillnad i mentala modeller och förmågan till kreativa frågor av yttersta vikt!

Min roll i gruppens analysarbete

Jag deltog tidigt i mail- och facebookkonversationerna inför vår arbetsfördelning (eftersom det var en del av mina intentioner och aktiviteter) och var en av idésprutorna som hjälpte till att komma med olika infallsvinklar och tolkningar på filmen. Jag skrev texterna om Gärdenfors eftersom han var min favorit, och jag hjälpte sedan till med sammanfattningen och diskussionen. Vi hade lite olika syn på vad en *vetenskaplig diskussion* är och eftersom jag tyckte att vi skulle spänna bågen och testa våra analyser så kom jag med ett förslag som gruppen accepterade där vi utmanade våra reflektioner och spekulerade lite längre utifrån empiri, teori och analyser.

Att arbeta tillsammans med andra var spännande. Eftersom vi arbetade med uppgifter i kognition funderade jag en hel del på hur olika vi tänker. Bara tolkningen av uppgiften krävde en del samtal och överläggningar innan vi kom fram till en gemensam bild av vad vi faktiskt skulle prestera, och under vilken tidsperiod vi skulle arbeta. Det var dessutom ganska svårt att samarbeta i grupp på distans och på så kort tid. Uppgiften kändes inledningsvis ganska

komplex men efter nedbrytning via facebook, mail och grupprum så blev arbetet mer hanterbart. Gruppen hann inte bygga upp något stort förtroende mellan alla deltagare, delvis beroende på olika grad av inblandning i uppgiften. För mig blev det istället en trio med Malin, Thomas och jag som hann prata mest om uppgiften och testa tilliten i samband med utskick och feedback som studsade mellan oss. Jag är ändå väldigt imponerad av vårt resultat och jag vill berömma alla i gruppen för sina arbetsuppgifter och sitt ansvar. Mitt i processen myntade vi begreppet ”going for VG” och det återkom under arbetets gång.

Under redovisningen i webseminariet fick jag några ytterligare aha-upplevelser i samband med att jag läste kommentarer på vår uppgift och på andras presentationer. Det var inte direkt överraskande att läsa andras kommentarer som handlade om att min grupps resultat påverkats av våra personligheter och vår stil som skribenter, och att kapitlen skiljde sig åt i struktur och form. Men jag blev verkligen fascinerad över insikten att våra mentala modellers olika utseende gav effekten att vi beskriver samma teorier på olika sätt, och att vi gör skilda analyser av samma filmsekvens. För fem år sedan gick jag en ledarskapsutbildning där ett av mina viktiga mål var att träna på rakhet och öppenhet i kommunikation med andra. Jag gav en studentkollega återkopplingen att jag hade svårt att kommunicera med henne och att jag trodde att det berodde på att jag inte förstod henne, och spekulerade i att vi kunde ha olika ”tanketräd” i huvudet. Nu, fem år senare, fick jag samma upplevelse då jag insåg att det vi läser i böckerna tolkas utifrån våra redan existerande schemata (Araï, 2001:36f) och de aktiverade förväntningar vi har (som inbegriper minne och känslor) och att de kopplas till de mentala modeller som vi redan har. Araï är tydlig när han konstaterar att ”vi tolkar och väljer informationen så att det stämmer med vad vi på basis av våra schemata förväntar oss” (Araï, 2001:131). När vi sedan ska skriva gör vi det med utgångspunkter som skiljer sig åt och det tar sig uttryck i texten, vilket läsarna så korrekt uppfattat.

På samma sätt är allt det jag lärt mig under den här kursen tolkat och format av de aktiverade schemata som byggde upp mina förväntningar inför kursen, och som jag innan vi började beskrev i det första kapitlet. Jag skrev ner dessa förväntningar innan jag visste att detta påbörjade en tolkningsprocess som följt mig genom hela kursen. När jag nu läser kapitlet igen, och skriver dessa rader upptäcker jag plötsligt den röda tråden. Denna röda tråd har intresserat mig för Gärdenfors och teorier om minnen, lärande och modeller, men ignorerat Norman och hans idéer om design och förståelsen av användandet av föremål.

Har jag därmed varit mina egna förväntningars slav, eller har jag bildat mig mina egna uppfattningar? Den frågan tror jag att jag väntar jag med tills jag kompletterat mina högskolemeriter med några poäng i filosofi ;)

Referenser

Araï, D., (2001), *Introduktion till kognitiv psykologi 2uppl*, Lund: Studentlitteratur

Augustsson, G., (2005), *Socialpsykologins ansikten*, Studentlitteratur

Engdahl, O. & Larsson, B., (2006), *Sociologiska perspektiv*, Studentlitteratur

Norman, D., (2002), *The design of everyday things*, New York: Basic Books

Gärdenfors, P., (2005), *Tankens vindlar*, Stockholm: Nya Doxa